

Roll No. :

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 4

AFMA-146

M.A. (Final) Examination, 2023

SANSKRIT

Paper - IX (अ) ख

[वर्ग अ (ख) साहित्य]

(विशेष कवि अध्ययन-भास)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है। प्रश्न संख्या 2 व 3 अनिवार्य हैं।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति। द्वयोः प्रश्नयोः उत्तर संस्कृमाध्यमेन लिख्यताम्—

(i) 'हुतं च दत्तं च तथैव तिष्ठति' सूक्तिरियं कस्य नाटकस्य ?

(ii) रावणः सीताहरणसमये किं कथयति ?

BRI-833

(1)

AFMA-146 P.T.O.

- (iii) काः निर्दोषदृश्या हि भवन्ति ?
- (iv) स्वजनः कुत्र प्रहरति ?
- (v) कं विना विलयं यान्ति वै प्रजाः ?
- (vi) लोकगतिः केन तुल्यः ?
- (vii) भासरचितानि कति ग्रन्थाः ? नामानि लिखत।
- (viii) राजशेखरः काव्यमीमांसायां भासविषये किमुक्तम् ?
- (ix) मास प्रणीतानि नाटकानि केन कस्मिन् वर्षे च आविष्कृतानि ?
- (x) प्रतिज्ञायौगन्धरायजगतमेकं सुभाषितं लिखत ?

खण्ड-ब

2. अधोलिखितेषु श्लोकेषु द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या कार्या—

- (i) कमप्यर्थं चिरं ध्यात्वा वक्तुं प्रस्फुरिता धराः।
वाष्पस्तम्भित कण्ठत्वादनुक्तवैव वनं गताः॥
- (ii) सूर्य इव गतो रामः सूर्यं दिवस इव लक्ष्मणोऽनुगतः।
सूर्यदिवसावसाने छायेव न दृश्यते सीता ॥
- (iii) इह स्थास्यामि देहेन तत्र स्थास्यामि कर्मणा।
नाम्नैवं भवतो राज्यं कृतरक्षं भविष्यति ॥

3. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेया—

- (i) धर्मो हि यत्नैः पुरुषेण साध्यो भुगङ्गजिह्वाचपला नृपश्रियः।
तस्मात्प्रजा पालनमात्रबुद्ध्या द्वेषु देहेषु गुणा धरन्ते ॥
- (ii) अनेकयज्ञाहुतितर्पितो द्विजैः किरीटवानदानवसंघमर्दनः।
सुरद्विपास्फालनकर्कशाङ्गुलिः, मया कृतार्थः, खलु पाकशासनः ॥

4. अधोलिखितश्लोकयोः अनुवादो विधेया—

(i) अतीत्यबन्धूनवलङ्घ्य मित्राण्याचार्यमागच्छति शिष्यदोषः।

बालं ह्यपत्यं गुरवे प्रदातुर्नैवापराधोऽस्ति पितुर्न मातुः॥

अथवा

उद्योगः प्रस्तुतः कस्माच्छीर्न सन्तोषमिच्छति।

पीडमिष्यति सोत्सेकान् पीडितान् मोक्षमिष्यति॥

(ii) दूरस्था दर्शनादेव वयं सन्तोषमागताः।

पुत्रस्नेहस्तु निर्विष्टस्तेन सुव्यक्तकारिणा॥

अथवा

आलम्बितो भ्रमति धावति तेन मुक्तो,

न प्राप्य घर्षयति नेच्छति विप्रकर्तुम्।

आसन्नभूमिचपलः परिवर्तमानो,

योग्योपदेशमिव तस्य रक्षः करोति॥

5. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेया—

नवं शरावं सलिलैः सुपूर्णं सुसंस्कृतं दर्भकृतोत्तरीयम्।

तत्तस्य मा भून्नरकं स गच्छेद् यो भर्तृपिण्डस्य कृते न युध्येत्॥

6. भासनाटकेषु वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

7. भासस्य व्यक्तित्वं कृतित्वं च विशदीक्रियताम्।

8. प्रतिज्ञायौगन्धरायणस्य नायकस्य चरित्रचित्रणं कुरुत।

खण्ड-स

9. कर्णभार नाटकस्य वस्तु-नेता-रस दृष्ट्या समीक्षा कुर्वन्तु।
10. भासस्य नाटकेषु भावपक्षं स्वपदैः व्याख्यायताम्।
11. 'पञ्चरात्र' इत्यस्य नाटकस्य कथानकस्य वर्णनं कुरुत।
12. भास नाटकानां विविध कला विवेचनं कुरुत।